

Nr 24.

Av herr **Ossbahr**, *angående viss skärpning av det ledamot i aktiebolags styrelse åvilande ansvar.*

Åtskilliga händelser under senare år och icke minst de av den så kallade Kreugerkraschen föranledda rättegångarna emot skilda personer och bolag hava ådagalagt, huru som aktiebolagsstyrelser eller enskilda styrelseledamöter icke sällan i för allmänheten avsedda berättelser och andra uppgifter rörande sitt bolags ekonomiska ställning och övriga förhållanden lämnat meddelanden av oriktigt innehåll, ägnade att vilseleda allmänheten. En sålunda bibringad felaktig uppfattning om ett bolags ekonomi, med därav föranlett köp av bolagets aktier, obligationer och andra värdehandlingar eller beviljande av kredit med mera, kan emellertid lätteligen leda till allvarliga ekonomiska förluster, utan att därvid alltid sådant uppsåt och kausalsammanhang kan påvisas, att straffbestämmelserna om bedrägeri kunna bliva tillämpliga.

Visserligen kan straff ådömas exempelvis den styrelseledamot, vilken emot bättre vetande meddelar oriktig uppgift rörande sitt bolags angelägenheter i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, men detta stadgande är tillkommet såsom ett skydd för bolagets aktieägare och icke för allmänheten, och därtill kommer den i detta fall korta preskriptionstiden. Det kan sålunda ofta inträffa, att en person, som handlar på grund av vilseledande uppgifter av ovan angivet slag, därigenom lider ekonomisk förlust, utan att den eller de för dessa uppgifter ansvariga kunna ådömas straff och skadestånd, vilket måste betraktas såsom en allvarlig lucka i nu gällande lagstiftning.

De skiftande meningar, som kommo till uttryck inom Konungens högsta domstol vid dess prövning av målet mot före detta generalkonsuln Torsten Kreuger angående ansvar och skadestånd, torde hava understrukt behovet av en effektiv lagstiftning i nu berörda hänseenden, och det synes mig därför i högsta grad önskvärt, att vid den nu pågående utredningen rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen jämväl nu i fråga varande spörsmål beaktas och om möjligt så skyndsamt behandlas, att erforderliga straffbestämmelser kunna införas i vår lagstiftning utan avvaktan å nämnda omarbetnings fullbordande. Ännu mindre torde det vara nödvändigt att avvakta en omarbetning av jämväl 23 kapitlet strafflagen, huru önskvärd en reform av detta kapitel än i och för sig må vara.

I utländsk lagstiftning har detta problem i många fall funnit sin lösning, och jag tillåter mig att hänvisa bland annat till den danska och norska lagstiftningen på detta område.

Jag erinrar vidare om en artikel i Tidskrift for Retsvidenskab år 1900, sidan 42, av C. Goos om »Bemaerkninger om Bedrageriforbrydelsens Behandling i dansk Ret», och jag bifogar även såsom bilaga avskrift av högsta domstolens protokoll den 16 december 1933.

På grund av vad sålunda anförts får jag vördsamt föreslå,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid den pågående utredningen angående omarbetning av aktiebolagslagstiftningen måtte beakta jämväl behovet av lagstiftning av ovan angivet innehåll samt skyndsamt för riksdagen framlägga det eller de lagförslag, vartill utredningen i nu i fråga varande hänseende kan föranleda.

Stockholm den 15 januari 1934.

Carl Patric Ossbahr.

Avskrift.

Bilaga.

PROTOKOLL, hållet i KUNGL. MAJ:TS HÖGSTA DOMSTOL lördagen den 16 december 1933.

Tredje rummet.

Närvarande: justitieråden *Svedelius, Molin, Edelstam, Appelberg, Geijer, Lawski och Guldberg.*

Jämlikt Högsta domstolens beslut under gårdagen företogs nu till avgörande underdåniga besvär av *dels* justitiekanslersämbetet, *dels ock häktade* förre generalkonsuln Torsten Kreuger.

Bil.

Justitieråden *Svedelius, Edelstam* och *Appelberg* förenade sig om följande av den sistnämnde avgivna yttrande:

»Vad angår det Holm i Högbroforsens räkenskaper påförda beloppet 400,000 kronor anser jag med hänsyn särskilt till innehållet i en hos Kungl. Maj:t åberopad, av Torsten Kreuger för Högbroforsen utfärdad handling det icke vara tillförlitligen styrkt, att beloppet ej avsett någon verklig for-

dran; och finner jag förty falsk bokföring i avseende å detta belopp icke vara ådagalagt.

I fråga om övriga, i räkenskaperna för åren 1922—1929 upptagna poster, beträffande vilka yrkats ansvar för falsk bokföring, hava väl i åtskilliga hänseenden påvisats väsentliga oriktigheter, bland annat därutinnan att frivilliga tillskott, vilka tillförts Högbroforsen, är efter år bokförts på sådant sätt, att resultatet av bolagets rörelse kommit att för envar, som ej haft tillfälle att ingående granska bokföringen, framstå såsom förmånligare än i verkligheten varit fallet. De oriktiga bokföringsåtgärderna äro dock icke av beskaffenhet att för Högbroforsens borgenärer kunna lända till skada i fråga om konkursens behöriga utredning. Ej heller föranleda omständigheterna i målet till antagande att Torsten Kreuger haft uppsåt att genom nämnda åtgärder på annat sätt bereda förfång för konkursborgenärerna.

På dessa grunder finner jag Torsten Kreuger icke vara förfallen till ansvar för konkursbedrägeri.

Talan om ansvar å Torsten Kreuger för vårdslöshet mot borgenärer — därom uttrycklig angivelse ej skett — har Sandström förklarar sig icke föra i målet, och frågan huruvida Torsten Kreuger i sådant hänseende gjort sig förfallen till ansvar kan följaktligen ej komma under bedömande.

Beträffande åtalet för bedrägeri finner jag utrett, att genom den oriktiga bokföring, som på sätt ovan angivits förekommit under åren 1922—1929 och för vilken Torsten Kreuger är ansvarig, Högbroforsens ekonomiska ställning i balansräkningarna för dessa år angivits såsom bättre än den i själva verket var samt vinst- och förlusträkningarna ettvarvt av dessa år kommit att utvisa vinst å bolagets rörelse, ehuru denna i verkligheten gått med förlust, under flertalet år till betydande belopp.

Med hänsyn till att Högbroforsen var ett bland allmänheten föga känt företag måste det antagas — vilket ock av den förebragta utredningen bestyrkts — ej blott att obligationsköparna själva eller i allt fall de personer, som av dem tagits till råds, vid bedömande av lämpligheten att placera medel i Högbroforsens obligationer fäst synnerlig vikt vid den omständigheten att, enligt vad de tryckta och i publikationen Svenska Aktiebolag och Enskilda Banker återgivna balans- samt vinst- och förlusträkningarna utvisade, Högbroforsens rörelse trots de för trämassetillverkningen dåliga tiderna gått med vinst, utan även att, därest verkliga förhållandet varit bekant, obligationslånet icke kunnat utsläppas i marknaden.

Vid det förhållandet att värdet av den pantsatta egendomen måste vara i hög grad beroende av att en bärkraftig rörelse kunde vid fabriken bedrivas kan den pantsatta egendomen ej anses hava innefattat betryggande säkerhet för att lånebeloppet skulle kunna uttagas ur panten; och hava obligationsköparna följaktligen mot den av dem lämnade valutan erhållit obligationer, innefattande mindre säkerhet än de i följd av de lämnade uppgifterna om bolagets vinstgivande rörelse haft anledning förutsätta.

Då det är uteslutet, att Torsten Kreuger icke insett detta, och utredningen i målet måste anses giva vid handen, att Torsten Kreuger med de oriktiga uppgifterna avsett att möjliggöra obligationernas försäljning i marknaden, finner jag — oavsett att Torsten Kreuger må hava ägt förhoppningar att Högbroforsen skulle kunna vid eventuellt förbättrade konjunkturen eller åtminstone på grund av den utav Kreuger & Toll lämnade borgen och det ekonomiska stöd, som kunde förväntas från Ivar Kreuger, fullgöra återbetalningen av obligationslånet — Torsten Kreuger hava gjort sig förfallen till

ansvar för bedrägeri mot obligationsköparna och blivit skyldig att till dem utgiva skadestånd.

Jag prövar fördenskuil lagligt att *dels*, med ändring av hovrättens utslag i ansvarsfrågan, allenast i så måtto bifalla den härutinnan förda talan, att Torsten Kreuger dömes, jämlikt 22 kap. 1 och 22 §§ samt kap. 1 och 3 §§ strafflagen, att för bedrägeri undergå straffarbete ett år, vilket straff emellertid skall anses vara till en tid av sex månader femton dagar verkställt genom hans hållande i häkte, ävensom vara underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen intilldess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven, *dels ock* fastställa hovrättens utslag i skadestandsfrågan samt beträffande utgifter å målet.

För förklaringskostnad hos Kungl. Maj:t skall Torsten Kreuger ersätta Elisabeth Berghel med etthundra kronor, Bore och Balder med tillhoppa etthundra femtio kronor, Sunnerdahls stiftelse med etthundra kronor samt Anders Radhes dödsbo och Valborg Rettigs dödsbo med tillhoppa etthundra kronor.»

Justitierådet *Guldberg* yttrade:

»Sedan Standard under år 1922 för Högbroforsens räkning dels från Aktiebolaget Karlstads Mekaniska Verkstad inköpt fyra turbiner och sex andra maskiner för 106,500 kronor och dels med verkstadsbolaget träffat avtal om vissa arbeten jämte leverans av en balkram mot en ersättning av 2,600 kronor, har Standard för dessa maskiner och arbeten påfört Högbroforsen, utöver det verkstadsbolaget tillkommande beloppet, ytterligare 120,000 kronor eller sålunda tillhoppa 229,100 kronor. Under den 31 december 1922 har i Högbroforsens dagbok Standard krediterats samt anläggningars konto debiterats sistnämnda belopp. Under den 31 december 1922 har vidare Standard för trämasa enligt Högbroforsens faktura av samma dag debiterats och trämassekontot krediterats ett belopp av 232,058 kronor 97 öre, vilket med åtminstone 120,000 kronor översteg marknadsvärdet å det trämasseparti, som transaktionen avsåg.

Genom den i målet förebragta utredningen måste anses ådagalagt, att de 120,000 kronor, varmed Standards kreditering översteg vad Standard förbundet sig att betala till verkstadsbolaget, icke, såsom Torsten Kreuger gjort gällande, utgjort ersättning för ritningar, konstruktioner och beräkningar, som kommit Högbroforsen tillgodo, utan att Standards kreditering vid upprättande av 1922 års bokslut obehörigen ökats med sistnämnda belopp, varigenom en motsvarande falsk uppskrivning ägt rum av Högbroforsens anläggningars värde, samt att Standards debitering med 120,000 kronor utöver marknadsvärdet av omförmälda trämasseparti haft till syfte att i bokslutet för år 1922 framskapa en falsk vinst å Högbroforsens rörelse, vilken vinst i Högbroforsens balansräkning skulle redovisas genom motsvarande del av det obehörigen uppskrivna värdet å anläggningarna.

På grund av nämnda falska och vilseledande bokföringsåtgärder, som beordrats av Torsten Kreuger i egenskap av verkställande direktör hos och ledamot av styrelsen för Högbroforsen, är han i avseende å desamma förvunnen till bedrägeri mot Högbroforsens borgenärer.

Övriga påtalade åtgärder — av vilka debiteringen å Holm av 400,000 kronor icke visats vara oriktig i den meningen att Högbroforsen icke skulle äga någon mot beloppet svarande fordran — finner jag icke vara av beskaffenhet att inefatta konkursbedrägeri.

Talan om ansvar å Torsten Kreuger för vårdslöshet mot borgenärer — där- om uttrycklig angivelse icke skett — har Sandström förklarar sig icke föra, i följd varav frågan, huruvida Torsten Kreuger i sådant hänseende är förfallen till ansvar, ej kommer under bedömande.

Beträffande åtalet i övrigt finner jag, lika med justitierådet Appelberg, Torsten Kreuger hava gjort sig skyldig till bedrägeri mot obligationsköparna.

Jag prövar förty rättvist allenast på det sätt ändra hovrättens utslag i ansvarsfrågan, att Torsten Kreuger jämlikt 23 kap. 1 § första stycket 3 och 4 § samt 22 kap. 1 och 22 §§ strafflagen, jämförda med 4 kap. 1 och 3 §§ samma lag, dömes att hållas till straffarbete tre år samt att vara underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen intilldess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven. Det Torsten Kreuger ådömda straffarbetet skall dock till en tid av fem månader anses verkställt genom hans hållande i häkte.

I skadeståndsfrågan och angående kostnaderna å målet instämmer jag med justitierådet Appelberg.»

Justitierådet *Lawski* anförde:

»Såvitt angår frågan om ansvar å Torsten Kreuger för brott, som avses i 23 kap. strafflagen, är jag ense med justitierådet *Guldberg*.

Vad angår den mot Torsten Kreuger förda talan om ansvar för bedrägeri enligt 22 kap. 1 § strafflagen är väl utrett, att under tid, då Torsten Kreuger ledde Högbroforsen, i dess styrelseberättelser intagna balans- samt vinst- och förlusträkningar jämte andra i berättelserna förekommande uppgifter blivit i viss mån vilseledande, men med hänsyn särskilt till den utredning, som förekommit därom att Torsten Kreuger på tillfredsställande grunder antagit, att Högbroforsen skulle bli i stånd att behörigen förränta och infria obligationslånet, såvitt avsåg A-obligationerna, med egna tillgångar och, vad angick B-obligationerna, med hjälp av Kreuger & Toll, finner jag vad härutinnan lagts honom till last icke kunna till ansvar för honom föranleda.

På grund härav prövar jag i ansvarsfrågan lagligt att, med ändring av hovrättens utslag, på det sätt bifalla den mot Torsten Kreuger förda tavlan, att jag jämlikt 23 kap. 1 § första stycket 3/ och 4 § strafflagen dömer honom att för bedrägeri mot Högbroforsens borgenärer hållas till straffarbete två år samt vara underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen intilldess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven; dock skall det Torsten Kreuger ådömda straffarbetet till en tid av sex månader femton dagar anses verkställt genom hans hållande i häkte.

Enär den brottslighet, som sålunda ligger Torsten Kreuger till last, icke kan anses hava i och för sig föranlett den förlust, målsägandena lidit, prövar jag i skadeståndsfrågan lagligt att, med upphävande av hovrättens utslag, ogilla den mot Torsten Kreuger därutinnan förda talan.

Vid denna utgång varder, med ändring av hovrättens utslag beträffande rättegångskostnaden, Torsten Kreuger befriad från honom i sådant avseende ålagd ersättningskyldighet; skolande förskjutna vittneslöner stanna å statsverket.»

Justitierådet *Geijer* yttrade:

»Jag instämmer med justitierådet Appelberg såvitt angår ansvar å Torsten Kreuger för brott jämlikt 23 kap. strafflagen.

Vidkommande yrkandet om ansvar å Torsten Kreuger jämlikt 22 kap. 1 §

strafflagen för bedrägeri mot köpare av Högbroforsens obligationer är visserligen utrett, att försäljningen av obligationerna, Torsten Kreuger veterligen, underlättats genom vilseledande uppgifter, vilka förekommit i bolagets offentliggjorda styrelseberättelser med däri intagna balans- samt vinst- och förlusträkningar och för vilkas tillkomst Torsten Kreuger är ansvarig. Det kan emellertid med hänsyn till den förebragta utredningen icke antagas, att Torsten Kreugers uppsåt därvid omfattat den möjligheten att obligationerna ej skulle bli i behörig ordning till fullo infriade. Vid sistnämnda förhållande kan Torsten Kreuger ej heller anses övertygad om sådant bedrägligt förfarande, som avses i det ifrågavarande lagrummet.

På nu anförda skäl prövar jag lagligt att, med ändring av hovrättens utslag, förklara den mot Torsten Kreuger i förevarande mål förda ansvars- och skadeståndstalan icke kunna bifallas samt i följd härav befria honom jämväl från ersättningsskyldighet i fråga om rättegångskostnaderna; skolande förskjutna vittneslöner stanna å statsverket.»

Justitierådet *Molin* utlät sig:

»Med hänsyn särskilt till innehållet i en hos Kungl. Maj:t åberopad, av Torsten Kreuger för Högbroforsen utfärdad handling kan det icke anses tillförlitligen styrkt, att beloppet 400,000 kronor ej avsett verklig fordran, som Högbroforsen haft hos Holm. I avseende å detta belopp är förty falsk bokföring icke ådagalagd.

Beträffande däremot bokföringsåtgärderna per den 31 december 1922 instämmer jag med justitierådet *Guldborg* och finner sålunda, liksom domstolarna, Torsten Kreuger härutinnan vara förvunnen till falsk bokföring, som avses i 23 kap. 1 § första stycket 3/ strafflagen.

Likaledes måste enligt min mening av skäl, som hovrätten anför, det sätt, varpå de av hovrätten såsom subventioner betecknade belopp, vilka under åren 1923—1929 i Högbroforsens dagböcker debiterats Kreuger & Toll, blivit förda i dessa handelsböcker, betraktas såsom dylik falsk bokföring; och ehuru sådan kortfattad redovisning av ett företags behållna årsvinst, som skett i Högbroforsens vinst- och förlusträkningar för nämnda år, icke under alla förhållanden kan anses vilseledande eller otillåten, måste likväl på grund av sambandet mellan nyssberörda falska bokföring och de av hovrätten anmärkta felaktiga beteckningarna i nämnda räkningar även dessa räkningar i nu berörd del betraktas som falska.

Beträffande av hovrätten omförmälda påföringar av ränta å Holms skuld följer av vad ovan sagts rörande beloppet 400,000 kronor, att beräknande av ränta därå icke i och för sig varit att anse såsom oriktigt; och den omständigheten att ränta såväl å detta belopp som å Holms övriga skuld beräknats efter högre procentsats än som angivits i de av Holm utfärdade förbindelserna kan vid det förhållande att gäldenärens samtycke härtill förelegat ej anses vara av beskaffenhet att föranleda ansvar för falsk bokföring; men som under åren 1924 och 1925, då räntan påförts Kreuger & Toll och sålunda i själva verket utgjort subvention till Högbroforsen, ränteposterna blivit bokförda på enahanda vilseledande sätt som ovan omförmälda subventioner, är, såsom hovrätten funnit, bokföringen härutinnan att betrakta såsom falsk.

I andra avseenden än nu berörts finner jag liksom hovrätten Torsten Kreuger, mot vilken talan ej förts om ansvar för vårdslöshet mot borgenärer, icke hava ådragit sig ansvar för konkursbedrägeri.

Vidkommande försäljningen av Högbroforsens obligationer, som i första hand övertagits till en del av Ivar Kreuger och till återstoden av Standard, vilket bolag, däri Torsten Kreuger ägde samtliga aktier, sedermera överlätit sin andel till Torsten Kreuger, framgår av utredningen i målet, på sätt hovrätten närmare anfört, att Torsten Kreuger till fördel för honom själv och Ivar Kreuger låtit avvyttra obligationer till de av Sandström avsedda målsägandena under sådana omständigheter, att Torsten Kreuger icke kan undgå ansvar för bedrägeri mot dessa målsägande.

På grund av vad sålunda anförts prövar jag, vad huvudsaken beträffar, lagligt att, med fastställande av hovrättens utslag i fråga om Torsten Kreuger ålagd skadeståndsskyldighet, allenast på det sätt ändra hovrättens utslag i ansvarsfrågan, att Torsten Kreuger, vars samtliga brottsliga handlingar stå till varandra i det sammanhang att de utgöra fortsättning av ett och samma brott, för det konkursbedrägeri genom falsk bokföring, vartill han på sätt ovan angivits gjort sig skyldig, samt för omförmälda bedrägeri dömes, jämlikt av hovrätten åberopade lagrum ävensom 4 kap. 1 § strafflagen, att hållas till straffarbete tre år samt att vara underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen intill dess ett år förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven; skolandet straffarbetet till en tid av fem månader anses verkställt genom Torsten Kreugers hållande i häkte.

I fråga om Torsten Kreuger enligt hovrättens utslag ålagd ersättningsskyldighet till statsverket och till målsägande för rättegångskostnad varder hovrättens utslag fastställt.

Beträffande kostnader å målet hos Kungl. Maj:t instämmer jag med justitierådet Appelberg.»

Kungl. Maj:ts utslag skulle avfattas i enlighet med det av justitierådet Appelberg avgivna yttrandet.

Vid protokollet:

Sven Heyman.

Justerat och den 16 december 1933 utlämnat för expediering.

C. A. Svedelius.

Vidimeras:

C. P. Ossbahr.

E. Ossbahr.
